

Спільне та відмінне в просодичному оформленні президентських звернень за різних комунікативних ситуацій

В. І. Савчук

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

м. Переяслав-Хмельницький, Україна

Corresponding author. E-mail: valery_savchuk@ukr.net

Paper received 30.03.19; Accepted for publication 12.04.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-195VII59-15>

Анотація. У статті викладено результати експериментально-фонетичного дослідження просодичного оформлення звернень до нації і Конгресу президентів Сполучених Штатів. Розглядаються особливості просодичних засобів у процесі досягнення певних стратегічно-тактичних завдань. Промови президентів класифіковано на три типи згідно таких параметрів як ситуація виголошення звернення і емоційно прагматичний потенціал висловлень. Крім того, аналізується зв'язок між характером тематики виступу та комплексом просодичних засобів.

Ключові слова: просодичні засоби, президентський дискурс, звернення президента, тип аргументації, емоційно-прагматичний потенціал, комунікативний хід.

Вступ. Питанням вивчення різних проявів вербально-го впливу на масову свідомість, властивого політичному комунікативному просторі, належать ключові позиції. Пильна увага лінгвістів до цієї проблеми дозволила сформулювати уявлення про сферу політики як особливого комунікативного процесу, у якому роль просодичних засобів визнається корелятом забезпечення реалізації його смислових моделей.

Короткий огляд публікацій по темі. Зацікавленість президентським дискурсом у сучасній парадигмі комунікативно-дискурсивних студій зумовлена значенням його різновидів (О. Гундаренко, К. Сампбелл), форм, функцій та цілей (І. Коваль, А. Халатян, Fairclough N.) в умовах розвитку комунікації сьогодення, покликана розкривати і специфіку президентської промови (D. Hoffman) зокрема, і президентської риторики взагалі. Водночас актуальним питанням залишається вивчення ролі інтонації у реалізації інтеціонально-стратегічних засад різних типів промов.

З огляду на це, **метою** нашої розвідки є розгляд особливостей просодичного оформлення комунікативних ходів для інтенсифікації сугестивно-персуазивного потенціалу президентських звернень до Нації і Конгресу.

Матеріалом статті слугували тексти щорічних виступів у конгресі, звернень з овалного офісу та згодлотуватися президентів Сполучених Штатів.

Результати і їх обговорення. За результатами аудитивного аналізу фрагментів президентських звернень встановлено, що актуалізація трансльованого висловленнями комунікативного ходу (далі КХ) досягається взаємодією низки провідних просодичних параметрів, пов'язаних з особливостями інтонаційного оформлення основної і другорядної інформації, сумісним використанням просодичних підсистем з лексико-граматичними та стилістичними засобами.

У ході аудитивного аналізу виявлено функціонально значущу варіативність просодичної організації президентських промов орієнтаційного жанру відповідно до типу аргументації. За результатами дослідження встановлено, що КХ, втілювані висловленнями з раціональною аргументацією, характеризуються середнім ступенем експресивності. Це опосередковано прervalюванням: 1) низького / середньо понижено-

го тонального рівня початку висловлення; 2) низького або середнього висхідного чи рівного напрямку руху тону на такті; 3) вузького / звуженого інтервалу на стиках ділянок інтонаційного контуру; 4) середнього / звуженого тонального діапазону висловлення; 5) середніх спадних термінальних тонів; 6) зниженої / помірної гучності. Наприклад:

And if we fail to act, ¹ next year alone ² we will face a ³ Federal budget deficit of more than ⁴ three hundred ⁵ billion dollars, a deficit that could weaken our economy >further and cost us ⁶ thousands of precious jobs. [2] (КХ застереження)

Наведена вище інтонограма фрагмента, кваліфікованому як КХ застереження з раціональним типом аргументації і кризовою ситуаційно-тематичною домінантою, демонструє однакове акцентне виділення усіх повнозначних слів, домінування поступово спадної ступінчастої шкали, середнього тонального діапазону інтоногруп і вузького тонального діапазону шкал, низького тонального рівня початку і завершення інтоногруп, помірний темп і гучність, які передають виваженість мовця.

Драматизм можливих наслідків дефіциту бюджету найближчим часом у разі зволікання прийняття запропонованого президентом плану дій досягається у четвертій інтоногрупі виокремленням спеціальним підйомом числівників (*three hundred* і *billion*), які розділені внутрішньосинтагмальною паузою та набувають особливої промінантності завдяки низькому спадному термінальному тону (*dollars*). Ту саму функцію виконує гетерогенна шкала зі спадним кінетичним рухом тону на такті (*and cost us*) та внутрішньосинтагмальною паузою шостої інтоногрупи, яка є і просодичним параметром інтенсифікації вагомості числівника *thousands* як корелята раціональної інформації, і, у сполученні зі спадною ковзною шкалою готує слухача до сприйняття ключового сегмента КХ застереження – акцентування неминучості втрати цінних робочих місць, експлікованого епітетом *precious*. При цьому актуалізації обох синтагм у зоні помірного темпу, властиве розширення тонального діапазону інтоногрупи від вузького до середнього та шкали – від вузького решти інтоногруп до звуженого.

Крім того, розглянутий вище фрагмент демонструє, зафіксоване у ході аналізу, існування інваріантної структури засобів актуалізації КХ застереження і прогнозування, імплементація яких ґрунтується на створенні футуральної перспективи. Їхньою особливістю є поєднання умовного речення та 2–3 просодично-маркованих сегментів, що було виявлено у 67,53% випадках вживання висловлень-актуалізаторів зазначених ходів. Примітно, що подібна риса властива всім висловленням, які актуалізують КХ прогнозування незалежно від мовця, типу аргументації та рівня ЕПП. Наприклад:

If ¹ *we* ² *do* ³ *these* ⁴ *things,* ⁵ *every* ⁶ *eight-year-old* ⁷ *will be able to read,* ⁸ *every* ⁹ *twelve-year-old* ¹⁰ *will be able to log in* ¹¹ *on the Internet,* ¹² *every* ¹³ *eighteen-year-old* ¹⁴ *will be able to go to college,* ¹⁵ *and* ¹⁶ *all Americans* ¹⁷ *will have the knowledge they* ¹⁸ *need* ¹⁹ *to cross that bridge* ²⁰ *to the twenty first century.* ²¹ [5] (КХ прогнозування)

Звернемо увагу на те, що у наведеному фрагменті з раціональним типом аргументації і кризовою ситуативно-тематичною домінантою, динамізм опису отримання майбутніх благ різними поколіннями експліковано стилістичним прийомом градації у другій, четвертій та сьомій інтоногрупах (*every eight-year-old ... every twelve-year-old ... every eighteen-year-old...*). Створюваний інтонаційний паралелізм висхідним рухом тону з мінімальною швидкістю зміни руху на ядерному складоносії (*college*) забезпечується також середніми просодичними показниками, регулярно ритмічною організацією та прискореним темпом вимовляння. Цей прийом створює нейтральне просодичне тло для появи контрасту у завершальній (*and all Americans ... will have the knowledge they need*), найсуттєвішій для реалізації КХ, частині висловлення.

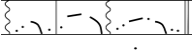
Виокремлення цього сегмента марковане також метафорою *cross that bridge* у наступній інтоногрупі, функціонування якої сукупно зі сповільненим темпом і звужених позитивних інтервалів на ділянках «передтакт – такт» і «передтермінальна частина – ядро» сприяє концептуалізації у свідомості слухача логіки образу дій: НАШІ (Ми + Президент) СПІЛЬНІ ДІЇ → ДОБРОБУТ НАЦІЇ, що базується на сигніфікативному дескрипторі ЗНАННЯ, ядром актуалізації якого є дев'ята і десята інтоногрупи (*and all Americans ... will have the knowledge they need*). Саме вони, а також емоційна маркованість у першій синтагмі займенника *we* на такті середнім рівнем тоном (*If we do these things*), розширеним діапазоном шкали та сповільненим темпом становлять просодично-маркований комплекс семантично вагомих складників, необхідних для актуалізації КХ прогнозування. Подібна риса лінгво-вербальної поведінки президента відображає економність у використанні мовних ресурсів і разом з тим наділяє трансльовані КХ риторико-сугестивною виразністю. Схоже спостерігаємо у фрагменті з прикладом того самого КХ озвученого іншим президентом.

If ¹ *we* ² *bring them* ³ *down far enough,* ⁴ *growth will continue strong;* ⁵ *the* ⁶ *underground economy* ⁷ *will shrink;* ⁸ *the* ⁹ *world will beat a path to our* ¹⁰ *door;* ¹¹ *and* ¹² *no one* ¹³ *will be able to hold* ¹⁴ *America* ¹⁵ *back;* ¹⁶ *and the future will be* ¹⁷ *ours.* ¹⁸ [8] (КХ прогнозування)

Тут також має місце різновид градації (антиклімакс) у 2–4 інтоногрупах, де, так само як і в попередньому прикладі дві останні інтоногрупи (*will be able to hold America back; | and the future will be ours*) характеризуються зростанням просодичних показників за допомогою високих тональних рівнів початку інтоногрупи та спадної ступінчастої шкали з перерваною поступовістю, позитивного звуженого тонального інтервалу на фоні нульового на ділянці «передтакт – такт», емоційного виділення двома спадними кінетичними тонами (*future will be ours*) ділянки тактичного ходу, що акцентує увагу на процвітанні нації у майбутньому, зростання темпу від повільного до сповільненого. Крім того, розширений діапазон, високий тональний рівень, середній знижений спадно-висхідний термінальний тон першої інтоногрупи, підсилення висловлення метафорою *beat a path to our door* у п'ятій інтоногрупі забезпечує інтонаційно-сміслову зростання повідомлюваного.

Інтерпретація результатів аудиторського аналізу фактичного матеріалу дозволила встановити інваріантні показники інтонаційних засобів для втілення висловлень з емоційним типом аргументації. Функціонально значущими є такі просодичні параметри: 1) середньо-підвищений тональний рівень початку; 2) варіювання від середнього до високого спадного тону; 3) середній або розширений діапазон висловлення; 4) помірний або прискорений темп вимовляння; 5) значна рекурентність коротких пауз. Загалом втіленню КХ з домінуванням емоційної аргументації притаманна висока експресивність, що пояснюється більшою перцептивною виразністю спрямованою на сугестивну імплементацію смислових центрів повідомлюваного. Наприклад: *This budget agreement* ¹ *is the result of* ² *eight months of* ³ *blood,* ⁴ *sweat,* ⁵ *and* ⁶ *fears* ⁷ *that would follow* ⁸ *if we* ⁹ *fail* ¹⁰ *to reduce the* ¹¹ *deficit.* ¹² [2] (КХ застереження)

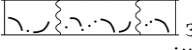
Адекватність актуалізації втілюваного КХ досягається за рахунок односпрямованої дії просодичних засобів і стилістичного синтаксису. Винесення повторюваних сегментів, іменника *fears*, у сильну позицію (анафоричний повтор) не лише результує ритмізацію мовлення та збільшує загальну виразність, але разом з хвилеподібним варіюванням темпу, а саме: зміни від прискореного у першій інтоногрупі до помірного у другій і максимально сповільненого у третій і четвертій на ділянці реалізації емоційної інформації та його дзеркальне відображення у 5–8 інтоногрупах забезпечує контрастне виділення такого синтаксичного засобу, властивого групі висловлень КХ застереження як підрядне умовне речення. Це дозволяє закласти персуазивно-сугестивні підвалини прогнозованих наслідків у разі неприйняття пропозиції президента. Чергування низьких, середньо-підвищених ядерних тонів у третій, четвертій і сьомій, восьмій інтоногрупах, на тлі загальної реалізації аналізованого фрагмента у середньому тональному діапазоні при помірній гучності звучання з характерним розширенням (*blood, sweat, and fears*) і звуженням (*that would follow*) тонального діапазону на емоційно-вагомим для втілення КХ ділянках інтоногруп забезпечує вищий рівень категоричності трансльованої інформації. Це також супроводжується значною подрібненістю ме-

лодичного контуру на ділянці третьої і четвертої , а також фінальної частини висловлення , послідовним використанням спадного тону різних рівнів на ядерних складоносіях.

При цьому варто відзначити, що провідним чинником наростання динаміки варіювання просодичних параметрів, зокрема показників рівня гучності, в опозиції емоційне – раціональне аудиторі одноставно визнавали роль змін у рівні емоційно-прагматичного потенціалу (ЕПП) втілюваного висловлюваннями КХ.

Так, при досягненні найвищого рівня ЕПП актуалізація КХ забезпечується переважно односпрямованою взаємодією засобів різних мовних рівнів – лексичного, граматичного та фонетичного. Наприклад: *There, ¹ | long-suffering ↑men and women ² | ↓peacefully ³ § āprotested the ↓denial ⁴ § of their rights ⁵ | as Americans. ⁶ |* [6] (КХ аналіз-«мінус»)

У наведеному висловленні, де президент виражає негативне ставлення до описуваного не лише на лексико-граматичному рівні – збільшення кількості епітетів *long-suffering* і *peacefully protested*, що властиве КХ тактик акцентування негативних і позитивних рис, КХ аналіз-«плюс» і аналіз-«мінус» зокрема, а й більшою мірою фонетичного.

Про високий рівень ЕПП цього висловлення, насамперед, свідчить хвилеподібний рух тону в усіх інтоногрупах і подрібненість мелодичного контуру висловлення. Виділення спеціальним підйомом іменника *↑men* у другій інтоногрупі закладає підвалини для акцентуації неправомірності дій стосовно всіх представників соціуму, що поглиблюється у наступних, вагомих для актуалізації КХ аналіз-«мінус», інтоногрупах завдяки динамічному поєднанню середньо-підвищеного спадно-висхідного (*↓peacefully ... ↓denial*) та високих спадних кінетичних тонів (*↑protested ... ↑rights*). Створювана у такий спосіб хвилеподібність руху мелодичного контуру забезпечує повідомлюване найвищим ступенем емоційності, що у поєднанні з чергуванням низького і середньо-підвищеного рівнів передтактів наділяє описувані події особливим драматизмом, а також, передаючи схвильованість мовця, викликає негативні емоційні реакції як підґрунтя для співпереживання.

Водночас при зменшенні відсоткової частки високого чи середнього рівнів, домінування низького, як у випадку з військовою риторикою, збільшує кількість раціональних форм переконування. Подібна особливість забарвлює мовлення відтінками впевненості, виваженості та рішучості. При цьому аудиторіями відзначалося, що зі зменшенням рівня ЕПП роль фонетичних засобів, попри відсутність різких перепадів тональних рівнів, діапазонів і гучності властивих більш емоційному мовленню, не нівелюється, а навпаки набуває особливих форм, що також забезпечує фрагменти промов з актуалізованими в них КХ достатнім рівнем переконливості.

Зазначену особливість ілюструє наступний приклад висловлення з низьким рівнем ЕПП і емоційним типом аргументації: *We ask every nation to join us. ¹ | We will ask, ² | and we will need, the help of police*

forces, ³ | intelligent services, ⁴ | and banking systems ⁵ | around the world. ⁶ | [3] (КХ спонукання).

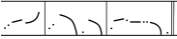
На тлі середніх просодичних параметрів як-от переважання середньо-понижених спадних тонів, помірної гучності та темпу, спадних мелодичних контурів необхідний рівень переконливості аналізованого КХ, досягається за рахунок варіювання використовуваних термінальних тонів. Так, просодична організація першої інтоногрупи вирізняється середнім рівнем висхідного такту *ask*, вагомість якого підсилено наступним за ним напівнаголошеним словом *every* та реалізацією високого спадного ядерного тону на *nation*, сукупне функціонування яких актуалізує ключову синтагму досліджуваного КХ.

Разом з тим, підвищення гучності та створювана середньо-підвищеним висхідним тоном з малою швидкістю зміни його руху на слові *ask* у другій інтоногрупі є тим контрастом, що виокремлює дієслівний ланцюжок ініціальної частини втілюваного фрагментом КХ спонукання маркуючи тим самим сему заклику та збуджуючи у свідомості слухача доцільність слідувати пропонованому президентом курсу. Цьому також сприяє інтонаційний паралелізм третьої, четвертої і п'ятої інтоногруп (*police forces, | intelligent services, | and banking systems*). Короткі інтонаційні контури з відсутніми шкалами (п+я+з) реалізовані з середньо-підвищеними спадними ядерними тонами наділяє повідомлення виваженою рішучістю, фокусує увагу на потребі до загального єднання та розуміння нагальності виголошуваних президентом кроків у прийнятті рішень.

Узагальнення результатів аудитивного аналізу фактичного матеріалу дозволяють стверджувати, що з підвищенням рівня ЕПП висловлення актуалізуються контрастними змінами таких просодичних параметрів як темп (збільшення рекурентності високої зони), тональний діапазон (перехід від звуженого до широкого), переходом від плавного до уривчастого ритму, досягненням вищих показників гучності, модифікаціями тональних діапазонів на різних ділянках інтоногрупи. Підвищення емоційно-прагматичного потенціалу висловлювання до середнього або високого рівнів також сприяє поєднання різних типів шкал як-от реалізація ступінчастої шкали з порушеною поступовістю, чергування поступово спадної з ковзною та скадентною шкалами чи їх усічених різновидів, завдяки функціонуванню яких значно ефективніше передається емоційний стан президента та його ставлення до комунікативної ситуації, наприклад: *You know ¹ § we can do it. ² | We have the natural resources. ³ | We have more oil ⁴ | in our shale alone ⁵ | than several Saudi Arabias. ⁶ |* [4] (КХ аналіз-«плюс»).

Розділення першого висловлення перцептивною паузою дозволяє збільшити рівень ЕПП шляхом контрасту двох спадних термінальних тонів з різною швидкістю зміни напрямку їхнього руху та варіювання тонального рівня. Так, у першій інтоногрупі зафіксовано високий спадний ядерний тон з високою швидкістю руху (*know*) та малою швидкістю середньо-пониженого на слові *do* у другій інтоногрупі, що, супроводжуване рішучим тембром, дає президентові змогу зосередити увагу реципієнта на наступ-

них, вагомих з точки зору реалізації комунікативного ходу, тезах.

Друге та третє висловлення, у яких безпосередньо актуалізується КХ аналіз-«плюс», містять поєднання спадної скадентної, усиченої та поступово спадної ступінчастої шкал. Створювані їхнім функціонуванням тональні перепади на різних ділянках висловлювання у поєднанні з контрастом тональних інтервалів і модифікаціями темпу (зміна від сповільненого до помірного) та гучності (зростання від помірної до підвищеної) на фоні повтору синтаксичної конструкції у другій та третій інтонаційній групі, дозволяє ефективно привертати уваги аудиторії до найбільш значущих сегментів втілюваної комунікативним ходом інформації – збурити впевненість у непохитних можливостях країни щодо економічного процвітання.

Іншим прикладом комплексної взаємодії просодичних засобів актуалізації комунікативних ходів у президентських зверненнях слугує фрагмент промови з актуалізованим КХ застереження з середнім рівнем ЕПП: *The con|cern >is* ¹ | *that if* ² | *we do* ³ | *'not re|start* ⁴ | *lending in this* ⁵ | *country,* ⁶ | *our re|covery* ⁷ | *will be* ⁸ | *choked* ⁹ | *off* ¹⁰ | *before it* ¹¹ | *even be|gins.* ¹² | [7] (КХ застереження)

З інтонограми видно, що локалізація найвагоміших смислових актуалізаторів КХ застереження передається просодичними контрастами, які на загальному

фоні середніх показників усіх підсистем інтонації, сигналізують про зростання ЕПП від низького до середнього. Властиві першій інтоногрупі високий висхідний рух тону на такті *con|cern* та низький рівний термінальний тон (>*is*), наслідком чого є значний розширений негативний інтервал на стику «такт – ядро», надають висловленню занепокоєного та знервованого тембрального забарвлення. Ці особливості просодичної організації ініціальної інтоногрупи сприяють акцентуації уваги на вагомості та нагальності виголошеної президентом потреби до економічних змін у галузі системи кредитування.

Просодичне оформлення наступних двох інтоногруп (*that if* ¹ | *we do* ² | *'not re|start* ³ | *lending in this* ⁴ | *country*) демонструє інтонаційний паралелізм, завдяки якому підсилюється ефективність трансляції семантики першої синтагми та марковано умову-застереження шляхом виділення займенника *we* на такті середнім висхідним тоном. Цьому також сприяє контраст гучності між другою і третьою інтоногрупами (падіння від помірної до зниженої), звуження тонального діапазону шкали (від середнього до вузького), що дозволяє виділити значущість заклику попередньої синтагми та створює своєрідне просодичне тло з середніми показниками, завдяки якому підсилюється драматизм можливих наслідків у разі зволікання з прийняттям необхідних рішень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Петлюченко Н. В. Харизматика: мовна особистість і дискурс. – Одеса: Астропринт, 2009. – 464 с.
2. Bush G. H. W. Address to the Nation on the Budget (October 2, 1990) / George H.W. Bush. – Access Mode : <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/october-2-1990-address-nation-budget>
3. Bush G. W. Address to Congress and the American People (September 20, 2001) / George W. Bush. – Access Mode : <https://www.infoplease.com/history-and-government/famous-presidential-speeches/george-w-bushs-address-congress-and-american>
4. Carter J. Energy and the National Goals - A Crisis of Confidence (July 15, 1979) / Jimmy Carter. – Access Mode : <https://www.americanrhetoric.com/speeches/jimmycartercrisisofconfidence.htm>
5. Clinton B. Remarks at the Democratic National Convention (August 29, 1996) / Bill Clinton. – Access Mode :
6. Johnson L. B. Address to a Joint Session of Congress on Voting Legislation (March 15, 1965) / Lyndon Baines Johnson. – Access Mode : <https://www.americanrhetoric.com/speeches/lbjweshallovercome.htm>
7. Obama B. Speech to a Joint Session of Congress (February 24, 2009) / Barack Obama. – Access Mode : <https://www.cbsnews.com/stories/2009/02/24/politics/main94.shtml?tag=contentMain;contentBody>
8. Reagan R. W. Republican National Convention (August 23, 1984) / Ronald Wilson Reagan. – Access Mode : <https://millercenter.org/presidential-speeches/august-23-1984-republican-national-convention>

REFERENCES

1. Petliuchenko N.V. Charismatics: language personality and discourse. – Odessa: Astroprnt, 2009. – 464 p.

Similarities and differences in prosodic organization of presidential addresses in different communicative situations

V. I. Savchuk

Abstract. The article presents the results of an experimental phonetic study of prosodic organization of U.S. presidential addresses to Nation and Congress. It discusses prosodic peculiarities in assisting a president to meet his strategic and tactical objectives. The US presidents' addresses were classified into three types according to such characteristics as situation and emotional and pragmatic potential. It also examines how a topic of speech effects its prosodic organization.

Keywords: *prosodic means, presidential discourse, presidential address, type of argumentation, emotional and pragmatic potential, communicative moves.*